

П Р И Р О Д Е Н Ъ   ≡ — — ≡   Л Ъ К А Р Ъ

Одобрено и препоръчано отъ Министерството на Народното Просвѣщение
съ окръжно № 2053 отъ 25. I. 1929 г.

СЪДЪРЖАНИЕ:

Единъ наученъ споръ.

На критикитѣ на Д-ръ Чолаковъ.

1) На Д-ръ К. Чолаковъ. 2) Спорътъ по сжщество. 3) Научната литература по природно лѣкуване. 4) Куневитѣ бани като модерна хидротерапия. 5) Лѣчебното изкуство не е патентъ. 6) Бацилитѣ и предразположението като болестни причини. 7) Лѣчебнитѣ кризи и тѣхното значение. 8) Модерна диагностика. 9) Д-ръ Чолаковъ поставя диагнозитѣ отъ далечъ. 10) Нѣколко важни самопризнания. 11) Приемътъ който природното лѣкуване намира срѣдъ обществото. 12) Циреитѣ като очистителни прояви. 13) Разбиране механизма на болестта и модерно гълкувание болестнитѣ признаци. 14) Рационално и симптоматично лѣкуване — единъ медицински абсурдъ. 15) Вредата отъ салициловитѣ лѣкарства (самопризнание). 16) Научна доказаностъ и практическа стойностъ. 17) За серуимзото лѣкуване. 18) Сифилисътъ и биологичното му лѣкуване. 19) Дозирание на лѣкарствата. 20) За хирургията. 21) Полицейщината на помощъ. 22) Д-ръ Ив Теодоровъ и биологичната медицина. 23) Една рецензия за сказикитѣ на Д-ръ Чолаковъ и др.

ПРИРОДЕНЪ ЛЪКАРЪ

НАУЧНО - ПОПУЛЯРНО СПИСАНИЕ ЗА ПРИРОДНО ЛЪКУВАНЕ
И ПРИРОДОСЪОБРАЗЕНЪ ЖИВОТЪ

Год. аб. 50 лв. За странство 100 лева Чек. смѣтка 2391

РЕДАКТОРЪ Д-ръ Кирилъ Йордановъ бул. „Мария Луиза“ № 34
училищень лѣкаръ Варна, телефонъ 28-46

На Д-ръ Кирилъ Чолаковъ

Единственъ активенъ противникъ на природното лѣкуване си остава г. Д-ръ Чолаковъ отъ Русе. Той изнесе много сказки противъ насъ, написа специална книга и много статии изъ разни вестници и списания по сжщия въпросъ. Упорството, съ което атакува, е равно на това, съ което ние служимъ на дѣлото. Липсва му, обаче, ентузиазма, сърдечността и горещината, присжщи на нашитѣ сподвижници. А такива той не може да има, защото темата на която говори и обекта, когото защитава, никога не могатъ да дадатъ импулсъ за ентузиазирано творчество, нито пъкъ могатъ да стимулиратъ всестраннитѣ кадърности на отдалия се да имъ служи. Едно отживѣло нѣщо никога не може да раздуха пламъка на чистия идеализъмъ. Тъкмо противното е съ борцитѣ за обнова на лѣчебното изкуство. Чистотата на дѣлото, комуто служимъ, реалната стойность на сжщото, превъзходството надъ старото и най-сетне, бързия темпъ, съ който то завладява медицинската мисль, сж достатъчни да мобилизиратъ максималнитѣ и всетранни сили на единъ идеалистично сложенъ човѣкъ. И тукъ е нашата несломима сила: не силата на мишцитѣ, а силата на духа е, която носи победи. Тукъ ние сме поставени по-добре отъ противника си и не се съмняваме, че крайната победа ще е на наша страна.

Единъ неуспоримъ фактъ е, че колегата въ последната си статия говори съ съвсемъ другъ тонъ. Сказкитѣ, книгата му и всички писани до сега статии навсѣкжде бѣха подчертани съ небивалъ сарказъмъ, ирония, усмиване, оскъряване по най-разнообразни маниери. Самиятъ този фактъ вече говори, че колегата е на пътъ да еволюира. А това е само отъ полза за него.

Ние се чудимъ, че следъ изнесеното отъ г. Д-ръ Русевъ, следъ писаното отъ много други колеги, следъ голѣмия обратъ, който настъпи отъ известно време, г. Д-ръ Чолаковъ все още намира смисль, поводъ и жедание да пѣе вечно една и сжща лѣсенъ. Защото въ всички свои писания и говорения, той повтаря едно и сжщо, съ видимо надмощие

на философията, която е негова специалность. По принципъ, обаче, колегата никога не е говорилъ.

Факта, че не сме били отговорили до сега на книгата му, ни се хвърля въ упрекъ. Ами вие, колега, отговорихте ли веднажъ поне на издаденитѣ до сега мои 20 номера на библиотеката „природолѣчение“? При това вие се заканихте, азъ пратихъ делегация да ви покани да кажете вашата обещаена критика и пакъ обещахте да я кажете въ книжката си. А що имаме днесъ! Кжде въ вашата книжка говорите за моята литература? И защо не сторите това?

Въпреки всичко, ние бихме казали думата си по вашата. Но кажете, за Бога, какво научно има въ нея, кой фактъ на природното лѣкуване научно оборихте; кое отричано отъ насъ доказахте научно? Нищо подобно. Нито следа отъ факти. Единствено и изключително философия на спора, нищо не значащи понятия „научность“, „наука“ и т. н. Кжде оборихте научно куневитѣ седящи бани, които ние горещо защитаваме и твърдимъ, че правятъ чудеса? Кжде оборихте гладолѣчението, или суроволѣчението? Кжде доказахте, че чуждитѣ вещества не сж никаква причина за заболяване? Въобще кжде какво доказахте и какво уборихте. А кому е нужно да доказвате що е наука? Че кой води споръ по това. Вие не се опитахте да защитите документално нѣщо поне отъ лѣкарствената частъ на медицината. Да любезни колега, тъкмо за това ние не сме говорили непосредствено следъ васъ по принципъ, защото не можахме да ви принудимъ да говорите на факти.

Сега, понеже вие, въпрѣки всичката слабостъ на позицитѣ си, правите новъ опитъ да минете като масло надъ водата, ние въ резюме ще кажемъ по нѣщо отъ всичко оно ва, което изнесохте въ сказката си въ Варна което е вашата книжка.

Отзивъ за сказката ви въ Пловдивъ четохме въ „Новъ животъ“. Препоръчваме ви да я прочетете. За варненската ви сказка нѣколко колеги се изказаха лично предъ мене. Ще изгубите настроение ако ви го съобщя.

Позволете ми, г. Д-ръ Чолановъ, да подчертая, че всичко що вършите бѣше на лична почва и поради лична умраза. Може би да съмъ ви оскърбилъ и предизвикалъ. Но това не ви дава право да смѣсвате личнитѣ отношения съ принципния споръ.

До какво трѣбва да се сведе спора?

Въ своитѣ сказки, особено въ своята книжка, г. Д-ръ Чолаковъ разглежда надълго и широко философията на медицината. И най-проститѣ, лесно разбираеми нѣща въ медицината, той умишлено забулва съ философско-медицински

При ревматизъмъ яжъ изобилно лимони.

неясности. Съ това имъ предава привидна сложностъ, импонираща на медицински непросвѣтениа, а и правяща автора имъ неуязвимъ. Защото, най-лесното е да удавишъ слушателитѣ си въ сложна философско-медицинска терминология и да не имъ дадешъ възможность да си пояснятъ казаното. Тукъ колегата може да има успѣхъ, защото му е специалность. При водения споръ това нѣма никакво значение, зато ва го отминаваме.

Спорътъ трѣбва да се насочи въ съвсемъ други насоки. Спорящиятъ трѣбва да се обоснове по принципъ: *има ли наука за природно лѣкуване*, издържана ли е тя, сподѣля ли я той и ако ли не, да я научно убори пунктъ по пунктъ. Другата ядка на спора е: *сжикността на лѣкарственото лѣкуване*, неговата научна обоснованость, ползата и вредата отъ него.

На втори планъ може вече да се дири прецизната издържаность, както отъ страна на природолѣчителитѣ, така и отъ тази на алопатитѣ. Тукъ вече колегата може да ни намѣри много кусури, а на сжщото основание нека благоволи да допусне, че и ние ще му посочимъ купъ недомѣци.

Отъ всичко говорено и писано личи, че споредъ колегата, „наука за природно лѣкуване нѣма“. За нето понятието природно лѣкуване обхваща нѣколко лаици „шарлатани“, невежи и нищо позече. Накратко той отрѣзва: „природното лѣкуване не е наука, не може да бжде наука и нѣма нищо съ медицинската наука“ — така звърши своята сказка въ Върна. И само това би било достатъчно да ни даде оснотание да обвинимъ г. Д-ръ Чолакова въ липса на обактивность, а може би и въ недостатъчни познания. Отъ тукъ пъкъ да му откажемъ правото да говори по повдигнатия въпросъ.

Да уборваме това повърхностно твърдение, намъ почти не остава мегданъ. Следъ като софийскиятъ лѣкаръ г-нь Д-ръ Русевъ обиколи германскитѣ болници за природно лѣкуване и изказа впечатленията си писмено, следъ като софийскиятъ лѣкаръ Д-ръ Н. Станчевъ многократно писа въ защита на природното лѣкуване; следъ като сливенскиятъ лѣкаръ Д-ръ Кадиевъ ще ходи да специализира по природно лѣкуване въ Дрезденъ, при най-върлия противникъ на лѣкарствената и горещъ привърженикъ на кнайповата и присницовата природолѣчебна школа, кажете ми любезни колега, има ли мѣсто азъ сега да доказвамъ несъстоятелността по този пунктъ?

Намъ остава само съ две думи дебело да подчертаемъ че *природното лѣкуване е най-издържаната частъ на медицинската наука*. И ако Вие и днесъ още държите на Вашето, намъ не остава друго освенъ искрено да скърбимъ.

Относно научната стойность на *лѣкарственото мѣнение* г. д-ръ Чолаковъ не е поставенъ по добре. Той се е удавилъ въ

При подагра стани строгъ вегетарианецъ.

сложноститѣ на фармакологията съ нейнитѣ експерименти надъ животни и мисли съ това да е открилъ Америка. Любезний колега, Вие сте опианенъ отъ нѣща, които отдавна се изпариха отъ главитѣ даже и на Вашитѣ учители, на които Вие, можеби, се базирате. Всичкитѣ тѣ, вѣрно е, представляватъ голѣми постижения, но за лѣчебното изкуство допринесоха съвсемъ малко, да не кажемъ нищо. Въ статията на г. д-ръ Койчовъ, печатана въ „Миръ“, бихте могли да прочетете, че въ лѣчебната си частъ медицината не е направила никакъвъ прогресъ—даже е въ загуба. Това казва и г. д-ръ Н. Станчевъ, въ своето специално изложение до Главната Дирекция на Народното Здраве

Вѣрно е, постижението въ овладяване болестнитѣ симптоми сж голѣми. И ако да не бѣше дошла нова ера въ тълкуване на болестнитѣ признаци, като смисленъ, целесъобразенъ, желанъ процесъ, тогава лѣкарственото потискане щеше да е толкова ценно, колкото го мислите Вие. Съ малки изключения, лѣкарствената частъ на медицинската наука си остана чисто търговски отдѣлъ въ медицината, въ които все още медичитѣ (не лѣкаритѣ) продължаватъ да сътрудничатъ въ ущърбъ на народното здраве. Тъкмо затова професоръ Зауербрухъ се провиква: „Медицината трѣбва да изостави химическитѣ пжтища и да се върне къмъ лѣчебното изкуство въ знака на присницовия компресъ“. Че тукъ тамъ прилагането на нѣкои други лѣкарства иматъ облегчителенъ, или психотерапевтически смисълъ, неможе да оправдае тѣхната защита въ размѣритѣ дадени отъ Васъ.

Въ отговоръ на „защитата“, която колегата само теоретично, безъ документалнонаучно подкрепяване, дава на лѣкарствата, ние твърдимъ: *лѣкарствената частъ на медицината е на замъване*. Разочарованието отъ тѣхъ средъ лѣкари и болни е толкова голѣмо, че ние се чудимъ, какъ колегата д-ръ Чолаковъ отъ Русе е останалъ незасегнатъ.

Ще направимъ опитъ, макаръ, че е незаслуженъ, защото борбата срещу насъ се води на лична, а не на принципна почва, да кажемъ по нѣщо по другитѣ точки изъ сказкитѣ и книгата на г. д-ръ Чолаковъ.

Има ли научна литература по природно лѣкуване?

Единъ отъ козоветѣ, съ които г. д-ръ Чолаковъ манипулира е и това, че издадената отъ насъ литература по природно лѣкуване била ненаучна. Умразата му е главно къмъ наржчника на г. Димковъ. И по всичко личи, тази умраза иде отъ туй, че билъ намѣрилъ широкъ приемъ срѣдъ всички съсловия. Той, съ по една, две думи, отрече книгитѣ на Кнайпъ, на Платенъ, на Куне и т. н. Споредъ него всичко

При кръвно налѣгане — дълго суровоядене.

това било едва ли не боклукъ безъ всѣкаква цена, а авторитѣ имъ само „невежество“, „шарлатани“ и т. н.

Че книгитѣ на тѣзи заслужили на болното човѣчество практики иматъ слаби страни, съ научни непълноти, ние не отричаме. За времето си, когато не е имало особено голѣми научни постижения и срѣдъ лѣкарскитѣ срѣди, тѣзи недостатъци сж нѣщо естествено. Но това не е още доказателство противъ природното и за лѣкарственото лѣчение. Защото, всичкитѣ тѣзи книги сж отдавна преиздадени и преработени отъ лѣкари и професори, които сж направили научна чистка на материала. Освѣнъ това въ ново време е издадена толкова богата научна литература по природно лѣкуване, че е безпредметно да споримъ по научната стойностъ на популярната книжнина. Защо ни трѣбва да споримъ за нѣкакви непълноти въ Кнайповитѣ и други книги, когато тѣхнитѣ лѣчебни методи сж преработени и издадени отъ хора на медицината? Професоръ Шале е издалъ отлична книга за лѣчебния методъ на Кнайпъ подъ заглавие „Кнайповия методъ — метода на устѣхитѣ“. И вѣрвате ли г. д-ръ Чолаковъ, че този професоръ е по глупавъ отъ Васъ та е седналъ да се занимава съ метода на умразния ти Кнайпъ?

Славитѣ му познания по въпроситѣ свързани съ природното лѣкуване личатъ отъ туй, че споредъ д-ръ Чолаковъ, Виншъ билъ неукъ и го нарежда наредъ съ Присницъ и другитѣ практики. А д-ръ Виншъ е виденъ Берлински лѣкаръ, работилъ при Луи Куне, когото той нарича моя милъ учителъ (Lieber Lehrer). Д-ръ Н. Станчевъ познава лично г. д-ръ Виншъ и той може да ни даде достатъчно сведения относно личността и кадърността на този бѣлобладъ колега. Едва ли нѣкой би се съгласилъ да отмени д-ръ Виншъ и повѣрва на г. д-ръ Чолаковъ.

Заканата на г-нъ д-ръ Чолаковъ да убори издадената отъ насъ литература по природно лѣкуване, бѣше много страшна. И ние наистина повѣрвахме на тази закана и чакахме всѣки день да чуемъ критиката му. И какво мислите. Въ цѣлата си книга на едно мѣсто споменава нашата книжка „Паролѣчение“. Това е една отъ най-издържанитѣ ни книжки. По нея г. д-ръ Чолаковъ не може ни дума да каже. Първо, защото въпроса за лѣкуванетоъ съ пара му е непознатъ и второ защото книжката ни е напълно научна.

Най-сетне, ако г. д-ръ Чолаковъ намира издадената отъ насъ книжка за ненаучна, кой му е пречилъ толкова години да се снабди съ професорска литература по природно лѣкуване и така обогати познанията си.

Да изброяваме научната литература по природно лѣкуване, мѣстото не позволява. Тя е толкова богата че ако г. д-ръ Чолаковъ я познаваше, отдавна би се засрамилъ да

говори толкова измислици по адресъ на единъ модеренъ лѣчебенъ методъ. Всѣки случай подробности по тази книжка той може да получи отъ г. г. д-ръ Русевъ и д-ръ Станчевъ.

Съ това мислимъ се сме отговорили на колегата по въпроса за стойността на литературата по природно лѣкуване. Сега въ подробности колегата може да ни намѣри грѣшки. То е втори въпросъ. Основния принципъ си остава, обаче, непобѣдимъ—по природното лѣкуване има колосална научна литература. Нека г. д-ръ Чолаковъ си вземе бележка.

Невежи лаици, или лѣкари и професори градятъ природното лѣкуване?

За да представи природното лѣкуване като бабешка медицина, колегата въ писане и говорене изброява и хули основателитѣ на това лѣкуване — Присницъ, Куне, Кнайпъ Шротъ и т. н. Никога, обаче, не споменава името на нѣкои представителъ на медицинската наука, който мисли по-другояче отъ г. д-ръ Чолаковъ

Има ли нѣкой, който да се съгласи съ колегата, че изброенитѣ практики нѣматъ заслуги къмъ лѣчебното изкуство? Всичкитѣ тѣ до единъ сж съ голѣми заслуги къмъ страдащитѣ. Човѣчеството, включая медицинската наука, имъ е отдала заслужената почитъ, като на едни е построила величествени паметници (на Присницъ въ Виена) на други е кръстила нѣкои лѣчебни процедури (на Кнайпъ и др.), а на трети, като открито признава правото на откриватели. Ами кой ни откри сухоежбения режимъ, като лѣчебенъ методъ, ако не лайка Шротъ. Кой откри слънцелѣчението, ако не практика Рикли? Кой откри водолѣчението въобще, ако не Присницъ, Кнайпъ и др.?

Колегата мисли, че е достатъчно да оплюе нѣколко немедици отъ лагера на природното лѣкуване. Той забравя, че задъ гърба имъ стоятъ свѣтовно известни медицински капацитети. Тѣхъ той не споменава никжде съ цель да заблуди по-лесно несведущитѣ. Д-ръ Ботембергъ, Д-ръ Капфереръ, д-ръ Граацъ и плеада други—цѣль държавенъ съюзъ!

Ще си позволи ли колегата да отрича всичко това?

Ами у насъ не станаха ли значителенъ брой лѣкари на страната на природното лѣкуване, макаръ не всички въ еднаква ширина. Ние вече имаме десетина студенти, които следватъ медицината само затова, за да станатъ природни лѣкари, като излѣзатъ отъ факултета.

Да усмивашъ Куневата седяща баня е все едно да не познавашъ най-хубавото водоприложение на Хидротерапията.

Съ особена ирония г. д-ръ Чолаковъ споменава седящата Кунева баня. Човѣкъ не може освенъ да скърби, че днесъ

Астмата не се излѣкува съ лѣкарства.

може да има лѣкаръ, който да не познава и признава голѣмата лѣчебна стойностъ на това модорно водоприложение.

Почти при всички заболявания ползата е толкова голѣма и очевѣйна, че е излишно да споримъ съ нашия противникъ, но съ нѣколко думи ще посочимъ нѣколко подкрепителни факти.

Всѣки боленъ, който е направилъ опитъ съ Куневитѣ седящи бани е получилъ за късо време добрия резултатъ. Този опитъ да направи съветваме и г. Д-ръ Чолаковъ. Притежаваме множество писма и познаваме много болни, съ което сме въ състояние да докажемъ несъстоятелността на отричаното и наивността на иронията му.

Не само Куневата баня, а пълния му лѣчебенъ методъ като такъвъ, е въведенъ въ модерни лѣчебни заведения. Германскиятъ лѣкаръ *Д-ръ Вандеръ* е специализиралъ Куневото лѣчение лично при Куне и днесъ има уредена модерна болница за кунелѣчение въ Испания. Сжщиятъ лѣкаръ е издалъ обѣмистъ трудъ, който всѣки може да получи на немски и испански. Научното и физиологическо обосноваване на тази баня той ни дава въ своя трудъ, а ние сме го превели и изнесли въ бр. 8. год. VI на „Природенъ лѣкаръ“.

Една усъвършенствуванa форма на куневата *отвeднa* баня е седящо обтривната баня на Фелке, която, германския авторъ Д-ръ Фридрихъ Волфъ, подробно разглежда въ обѣмистия си наученъ трудъ „*Die natur der art*“. На интересувания се бългaрски просвѣтень, ние сме я поднесли въ бр. 2. год. IX. на „Природенъ лѣкаръ“.

Д-ръ Франкъ, Лайпцигски специалистъ по вътрешни болести, въ своята книга „Модерне ернерунгстерапи“ стр. 127, горещо препоръчва хладката седяща обтривна баня при хемороиди. А на стр. 141, сжщата научна книга, той я сочи като много полезна при високо кръвно налѣгане.

Берлинскиятъ бѣлобродъ лѣкаръ *Д-ръ Виниъ*, когото познава лично и г. Д-ръ Н. Станчевъ, е работилъ и специализиралъ лично при Луи Куне. Днесъ, когато говори или пише за Куне той го назовава *моя милъ учитель* (майнь либеръ лереръ).

Въ Букурещъ д-ръ Симеонеску има уредена специална болница за кунелѣчение. А само ще споменемъ, че единъ варненски ветеринаренъ лѣкаръ, излѣкувалъ се самъ при Луи Куне, днесъ практикува това лѣчение въ София и безброй сж излѣкуванитѣ отъ него болни.

Следъ всичко гореказано, ние молимъ г. Д-ръ Чолаковъ да се запретне и обори научно куневитѣ бани. Всичко друго, което говори по тѣхъ е заобикаляне, за да се скрие истината.

Лѣчебното изкуство не е патентъ само на дипломи-
рания лѣкаръ

Твърде лекомислено нашиятъ противникъ направи опитъ да „унищожи“ природното лѣкуване съ това, че неговитѣ основатели били медицински неуки, следователно нѣматъ думата по въпроси въ връзка съ лѣкуването на болни. Искало се дълго щудиране за да стане човѣкъ лѣкаръ.

На това обвинение ние казваме: Не само въ областта на медицината, а и въ техниката и др. много сж случаитѣ, когато чужди на специалността хора, сж дали най-сжщественитѣ открития, които сж послужили за основа на по-нататъшни нови издирвания. Нѣма нужда да посочваме примѣри. Ще споменемъ само, че ненадминатия сгрѣзаяющъ компреесъ е откритъ отъ лаика *Присницъ*. Сжшиятъ, заедно съ *Кнайпъ* сж основателитѣ на хидротерапията — най-модерния браншъ на медицината днесъ. *Шротъ*, медицински неукъ, откри сухотжбения режимъ нъ диетотерапията. *Рикли*, бояджия, откри слънцелѣчението. Професоръ *Шале* днесъ завежда откритата болница отъ *Кнайпъ*. Дрезденския лѣкаръ *Дръ Мюлеръ* е уредилъ луксозенъ модеренъ болниченъ институтъ, въ който прилага почти изключително метода на неукия *Шротъ*. *Вилцъ*, германски практикъ, отъ 45 години държи модеренъ лѣчебенъ институтъ въ Дрезденъ, който е винаги пъленъ съ болни.

Всички открития на тѣзи лаици сж днесъ модернизирани и сж станали насжщна необходимостъ на всѣки лѣкаръ. Има ли нужда да споримъ повече по този въпросъ? (в. Дръ Ефремовъ — в. „Ескулапъ“).

Но кадъра на природното лѣкуване не се изчерпва съ нѣколко осмѣни отъ Дръ Чолаковъ люде. Наредъ съ тѣхъ и задъ тѣхъ стоятъ плеада отъ най-първитѣ медицински капцитети. Ние изброихме вече нѣколко. Най-сетне, драги колега, азъ не съмъ ли медицински школуванъ? И кое Ви дава куражъ да отречете правото ми да претендирамъ за еднакви съ Васъ права, знания и претенции. Само затова защото мисля друго яче отъ Васъ ли?

Що е болѣстъ? Ролята на бацитѣ и разположението.

Въ този пунктъ на сказкитѣ си нашиятъ противникъ държи на това, че бацитѣ били причина на болеститѣ, а никакво облагане и чужди вещества. Наистина, въпросътъ е отъ такова естество, че не може да бжде изчерпанъ нито въ неговитѣ сказки, нито въ нашето изложение. Подчертаваме само, че никой не отрича ролята на бацитѣ. Модерното схващане на медицинската наука е, че бацитѣ играятъ не вече първостепенна роля, ами сж вторични причини, които

При диарния компотъ отъ черни боровинки.

ловятъ почва при наличността на първични условия — предразположение. Сега що е предразположението? Единъ сложенъ въпросъ, чийто мѣсто не е тукъ. Този въпросъ може да бжде обектъ на единъ специаленъ споръ. Ние твърдимъ, че голѣма частъ отъ това предразположение се включва именно въ облагането, фершлакунгъ и отежняване тѣлото (неговитѣ кръвь, сокове и тъкани) съ чужди на организма вещества, отъ най-различно естество.

Днесъ подъ лупата на науката е поставенъ въпроса за *Хуморалната паталогия*, а отъ тукъ за дисхемията и дискрацията, като болестни причини, лежащи въ основата на всички заболявания. Подробно този въпросъ е разгледанъ въ полза на нашето твърдение отъ софийския лѣкаръ г. д-ръ Л. Русевъ въ единъ брой на „медицински вестникъ“. Отъ тамъ всѣки може да се увѣри, че наистина новото време донесе нови схващания въ медицината по въпроса за причинитѣ за заболявания въобще и за чуждитѣ вещества въ частностъ.

За второстепенната роля на бацилитѣ при заболяванията се писа подробно въ год. 1935 брой 6 на научното списание „*Хипократесъ*“. Тамъ като своя встъпителна лекция, асистента *Д-ръ Лотце* разглежда този въпросъ подъ заглавие: „*Обратъ въ схващанията за произхода на епидемиятъ*“. Тукъ е видно, че епидемиятъ, тѣхното идване, отиване и характеръ, съвсемъ не зависятъ само отъ бацилитѣ, ами всичко то става по силата на специални закони, наречени *закони на епидемиятъ*. Тѣзи закони сж били познати още въ времето на Хипократа — бащата на хуморалната паталогия, която днесъ взема надмощие надъ остарѣлата органа или целуларна паталогия.

Значи чуждитѣ вещества, макаръ и не въ баналния Куневъ видъ, не само сжществуватъ, ами и играятъ отъ малцина подозирана роля въ заболяванията. Че това е така, блиското бждеще ще покаже.

Въ този редъ на мисли г. д-ръ Чолаковъ отрича ролята на чуждитѣ вещества особено при нервнитѣ и душевнитѣ страдания. Твърдейки, че болнитѣ отиващи при природното лѣкуване били само невротичи и затова нѣкоя оздравѣли, той забравя, че тъкмо при нервнитѣ заболявания облагането играе голѣма роля. И тъкмо затова тѣзи болни даватъ добри резултати при нашия методъ, защото ние действуваме преди всичко вътрешно пречистващо. А, че чуждитѣ вещества играятъ роля при нервнитѣ и душевни заболявания, личи и отъ следнитѣ два факта:

Въ послено време отъ алопатична страна се препоръчва лѣкуването на хорото на св. Вита съ инъекции съ дистилирана вода. Резултатитѣ били много добри. Природното лѣ-

---

Преди да легнешъ измий краката съ студена вода.

куване отдавна лѣкува тази болестъ съ дистилирана вода, която у насъ въведе първи г. П. Димковъ(1) Пита се тогава, кой е действация принципъ на това лѣкуване? Дистилирана вода е мъртва и не притежава никакво действие. И тъкмо това потвърждава, че причината сж чуждитѣ вещества и оздравяването се дължи на обезотравяне организма. Защото дистилираната вода прави едно хубаво промиване на организма и така води къмъ оздравяване. Ето едно кратко доказателство на ролята на чждитѣ вещества при нервнитѣ и душевни болести. И понеже алопата Д-ръ Чолаковъ не признава и не знае още това, затова и той, по собствено признание, не постига при тѣзи болни резултатитѣ, които ние постигаме.

За да стане на човѣкъ ясна ролята на чуждитѣ вещества при заболяванията, въобще, нужно е да се запознае съ теорията на Хейна. Тази негова теория за пикочната киселина и нейната роля като болестна причина, е много стара, отдавна изоставена и днесъ наново се възкресява. Ако обича г. Д-ръ Чолаковъ нека признае това. Твърде поучителна за него, като лѣкаръ, ще е и литературата на Д-ръ Ламаиъ, която ние притежаваме и съ удовольствие ще му оставимъ на разположение. Но още по-нова е книгата на Д-ръ Конфериеръ — нервнитѣ болести и тѣхното природно лѣкуване. Тамъ въпроса за чуждитѣ вещества е толкова подробно разгледанъ, че и най-тъпия би получилъ свѣтлина.

Но единъ пресенъ примѣръ като доказателство: г-ца К. И. Г. отъ Варна, страда отъ тифусъ. По пжтя на потискащо лѣкарствено лѣчение тя оздравява. Обаче остава душевно болна. Това принуждава родителитѣ да се отнесатъ до мене като природенъ лѣкаръ. За мене това състояние не е нищо друго, освенъ интоксикация (отравяне) съ чужди вещества, па били тѣ кръстени както и да е. Разсъждавайки така, нашето лѣчение не можеше да бжде друго освенъ вътрешно-пречистващо. А такова е кунелѣчението. Късо време следъ почване лѣкуването почнаха да излизатъ циреи по цѣлото тѣло. Отъ този моментъ, почна проясняването на духа. Не следъ дълго настъпи и пълното оздравяване. Съ това пристанаха и церейтѣ. Ако и това не е доказателство за ролята на чуждитѣ вещества и силата на кунелѣчението тогава?

Но като доказателство за истината по облагането можемъ да му преведемъ още нѣщо: По начало, противници тѣ ни признаватъ донѣкжде лѣкуването съ гладъ и чрезъ суровоядене (поне на приказка). Отличнитѣ резултати, които даватъ гладолѣчението и суроволѣчението при мигрена, ревматизма, астма и др. заболявания никой не успорва. Вѣрваме и г. Д-ръ Чолаковъ да е тукъ. Метода на Шротъ, сжщо така признатъ отъ всички, не е нищо друго освенъ, както гла-

Като станешъ сутринъ направи една въздушна баня.

да и суровояденето, чисто пречистващъ режимъ. Питаме тогава, какъ може да се не приеме учението за чуждитѣ вещества, щомъ имаме на лице лѣчебнитѣ резултати отъ пречистващи лѣчебни процедури?

За ролята на чуждитѣ вещества, макаръ и отчасти, говори споменатия вече лайпцигски специалистъ *Д-ръ Франкъ* въ своята книга „модерне ернерунгстерапи“ страница 10 и 53. Канимъ г. Д-ръ Чолаковъ да направи и тази малка справка.

Колегата твърде много се бунтува отъ твърдението ни, че и рака, повече или по малко, се причинява пакъ отъ чужди вещества. Вѣрно, етиологията на рака е още твърде смътна и малко уяснена. Времето, обаче, работи все повече въ полза на това, че рака е болестъ на израждащето се човѣчество, е болестъ на съвременната култура. Професоръ *Барбуръ* въ научното списание „Ерцтлихе праксисъ“ разглежда този въпросъ и твърди, че въ раковата тъканъ става ферментация, каквато липсва при други заболявания. На възражението на други автори, че това е ферментация на мъртва тъканъ предизвикана отъ бактерии, той доказва, че ферментирането нѣма нищо общо съ намеренитѣ въ тъканъта бактерии. Това е едно откритие, което трѣбва да накара всѣки мислящъ да си зададе въпроса какво значи то.

За рака като болестъ на хроническо отравяне, значи облагане, говори и *Д-ръ Франкъ* въ казаната книга на стр. 177.

Въ заключение ние твърдимъ голѣмата роля на чуждитѣ вещества като болестна причина и съветваме колегата да направи опитъ по пътя на вътрешното пречистване при всички болни, кждето другитѣ му сръдства не даватъ резултата. Той ще бжде изненаданъ отъ чудния резултатъ.

Има ли лѣчебни кризи?¹⁾

Г нѣ д-ръ Чолаковъ надменно осмива твърдението ни, че има лѣчебни кризи и че тѣзи кризи все пакъ сж обнадеждаване за оздравяване. Ние не му се сърдимъ затова. Защото признаване болестнитѣ признаци като целесъобразни, смислени лѣчебни акции въ организма е нѣщо ново и непознато още на всички лѣкари. Нашия противникъ въобщо по начало не признава това, следователно никога нѣма и да проумѣе максималнитѣ прояви на болестнитѣ признаци като лѣчебна криза. За него това било „кулминационна точка“ на болестъта. А какво е кулминационна точка въ този случай, той не се и помъчва да отговори. Задоволява се само да назове едно и сжщо нещо съ две различни имена, като мисли съ това да е замазалъ очитѣ на своитѣ слушатели. Ние му обръщаме вниманието, че максималнитѣ прояви на болес-

¹⁾ Вижте и Paul Carton

тнитѣ признаци като лѣчебна акция сж колминационна точка.

Ние го съветваме да се помъче да си отговори на въпроса, защо хроническитѣ болести, които нѣматъ нито лѣчебни кризи, нито колминациони точки, не оздравяватъ, а остритѣ температурни болести, които иматъ и криза и колминационна точка оздравяватъ най-често и безъ всѣкаква вънкашна намѣса. Отговора не може да бжде другъ освенъ, именно защото организма е въ състояние да предизвика лѣчебна криза и болестнитѣ признаци (лѣчебни прояви) сж въ състояние да достигнатъ своята кулминационна точка.

Но г. Д-ръ Чолаковъ забравя, че протеинотерапията не е нищо друго освенъ нововъведение въ лѣчебното изкуство следъ признаване температурата, възпалението и въобще болестнитѣ признаци като лѣчебни кризи. Самото това въведение, което и той прилага, е вече доказателство за лѣчебнитѣ кризи. Съ изкуственото събуждане защитнитѣ сили на задрямалия организъмъ (хроническо болень) правимъ го способенъ да направи лѣчебни криза (болестнитѣ прояви да стигнатъ своята максимална (кулминационна точка). Той забравя че хронически страдания се лѣкуватъ чрезъ изкуствено предизвикване на гнойни процеси, а тѣзи изкуствени гнойни процеси е равно на изкуствено предизвикване на лѣчебна криза — кулминационна точка на болестнитѣ прояви.

Ние намираме за излишно повече да доказваме несъстоятелността на неговото схващане по този въпросъ па и самия той никога не се е помъжилъ научно да докаже това свое схващане, а просто само го е искалвалъ съ думи, което все още си остава едно голѣмо нищо. Подчертаваме само че въ всѣки наученъ трудъ днесъ ще намѣрите да се говори за лѣчебни кризи. Но, най-сетне, този споръ е чисто теоретиченъ. Той нѣма сжществено значение за практичната страна на въпроса — лѣчебната стойность на лѣчебния методъ изграденъ на новото схващане за лѣчебнитѣ кризи и ползата отъ тѣхъ.

За съжаление трѣбва да констатираме, че щомъ единъ лѣкарь не признава лѣчебнитѣ кризи и не ги разбира, той не може и да ги използува за оздравяванията си.

Модерна диагностика

Намъ се хвърля обвинението, че на сложната медицинска диагностика сме противопоставяли простата диагностика на природното лѣкуване. Този въпросъ е въобще неправилно поставенъ отъ противницитѣ ни съ цель да бждемъ представени като неподготвени диагностично.

Вѣрно е, медицинската диагностика е много сложна. Толкова сложна, че единъ лѣкарь може да владее само нѣ-

Давайте списанието да се чете отъ познатитѣ Ви.

колко диагностични сръдства. Останалитѣ трѣбва да дири при други специално подготвени колеги.

Обаче, науката за природно лѣкуване си служи съ всички диагностични сръдства на медицината. Оспорва само стойността на нѣкои отъ тѣхъ. А, че тѣхната стойностъ е значително разклатена, личи отъ статията на софийския лѣкаръ г. Д-ръ Н. Койчевъ, печатана въ в. „Миръ“, помѣстена сега въ нашата книжка „Криза въ медицината“. Тамъ е ясно казано, че въпрѣки сложната диагностика създадена отъ кабинетно работящитѣ, днесъ лѣкаря едва ли е увеличилъ процента на правилно поставенитѣ диагнози. А това твърди не само Д-ръ Койчевъ, а и плеада други лѣкари и професори, нѣкои отъ които той самъ изброява въ статията си, а много други ние сме често споменавали.

Повече да се спори по този въпросъ е излишно. Трѣбва да подчертаемъ, че природолѣчението освенъ, че си служи съ общоприетитѣ диагностични сръдства, привлича въ помощъ на познаване болеститѣ още и нѣколко спомагателни приоми — ирисовата диагноза, облагането, кожата, косата, ноктитѣ, езика и др. Всичкитѣ тѣзи приоми г. Д-ръ Чолаковъ иронизира безъ да показва малко поне че е запознатъ съ тѣхъ. И докато не ги познава, естествено неще ги и признае. Тъкмо затова ние на кратко ще му припомнимъ нѣколко прояви сръдъ медицинския свѣтъ, по които той не е още информиранъ:

Ноктитѣ като огледало на болестното състояние сж предметъ на особено внимание. Напукването и чупливостта на ноктитѣ споредъ него може да е мѣстна болестъ на ноктата, а за прогресивно поставения биологиченъ лѣкаръ то е неуборимо доказателство за конституционна аномалия, за специална диатеза, показание за особена специфичностъ на дадено общо заболяване. Нѣщо повече, днесъ по бѣлата луничка на нокъта, науката прави преценка на жизнения капацитетъ на даденъ индивидъ. Колкото луничката е по-голяма толкова жизненитѣ сили по-добри и обратното. За това всѣки може да чете въ научното медицинско списание „Naturer-cztliche rундшау“. А и много още друго може да се прочете само отъ ноктитѣ на единъ човѣкъ, стига да сме добре запознати съ тази материя.

Ирисовата диагноза била нѣщо праздно, бабишко, несериозно, чуждо на каквито и да е научни основи. Така е за непознаващия. Ние твърдимъ че ирисовата диагноза е едно отъ модернитѣ диагностични сръдства, което тепърва ще бжде правилно оценено и уползотворено. Сега ще обърнемъ вниманието на противницитѣ си върху това, че виенското медицинско списание преди нѣколко години разгледа въпроса „ирисовия цѣтътъ като огледало на конституционни осо-

Яжъ орѣхи, масло и медъ намазани на хлѣбъ.

бености“. Този трудъ ние още тогава преведохме, изнесохме го на публична сказка, а и скоро ще бжде печатанъ въ отдѣлна книжка. Жалко, че г. Д-ръ Чолаковъ още не го е челъ.

Но не само това, съ ирисовата диагноза отдавна се занимаватъ лѣкари и професори. Има издадени научни трудове по нея. Ние притежаваме нѣкои отъ тѣхъ. Миналата година въ научното списание „Хипократесъ“ и „Натурерцтлихе рундшау“ се изказаха последователно нѣколко автори по този въпросъ. А да се разисква въ научната медицинска литература единъ въпросъ, то е все пакъ указание, че уясняването му е назрѣло.

Ето какво пише единъ софийски лѣкаръ, когото К. Георгиевъ отъ Варна е прегледалъ по ириса:

— Вашето предсказание за чернодробното ми страдание съпада съ истината“.

15 XI 1930 год.

Съ поздравъ:

Д-ръ И. Щ.

Оригинала на писмото му е на разположение.

Косата като диагностично сръдство е позната отдавна. И днесъ особено отклонения на косата досежно блѣсака, дължината гъстотата краищата ѝ, цвѣта ѝ и прочие е често използвано диагностично помагало. Едва ли нѣкой би успорвалъ това. Ще подчертаемъ само, че недавна въ „виенското медицинско списание“ бѣше разгледанъ подробно този въпросъ и се установява, че червенкоситѣ страдатъ най-често отъ туберкулоза и то отъ по злокачествена форма. Въ медицинското списание „Хипократесъ“ пъкъ, научно се показва, че тъмнокоситѣ деца не страдатъ отъ рахитисъ, или много рѣдко, а русокоситѣ страдатъ често отъ тази болестъ. Ние виждаме не само че по косата можемъ да познаемъ едно или друго заболяване, ами сме въ състояние да предскажемъ даже заболяванията къмъ които единъ, отличенъ съ специална коса, е предразположенъ.

Кожата като огледало на вътрешнитѣ аномалии е едва ли нѣкому неизвестно. Защо г. Д-ръ Чолаковъ и тази истина се опитва да обезцени, намъ е наистина необяснимо. Ние питаме кое заболяване не дава повече или по-малко явни кожни признаци. Повечето кожни болести не сж ли прояви на други страдания. Всѣка акутна даже болестъ не се ли отпечатва и върху кожата. Ами сухата кожа не е ли признакъ на диабета? Нима има нужда да обясняваме и най-малкитѣ кожни прояви като диагностично сръдство?

Но познаване болеститѣ и по езика било едва ли не магьосничество. И тази ли истина трѣбва да оборвате? Че кой лѣкаръ не знае езика като огледало на много болести.

Дистирираната вода е модерно лѣчебно сръдство.

Само преди нѣколко месеци г. Д-ръ Ивановъ въ в. „Здрава раса“ писа по този въпросъ като изброи около 20 болести, които даватъ ясни признаци върху езика.

Въ заключение нека само споменемъ, че увличането въ излишни подробности по прецизни диагнози отиде до тамъ, че стана въ много случаи отъ вреда за навременото правилно лѣкуване на болния. г. Д-ръ Чолаковъ твърде много негодува отъ това наше схващане на въпроса и намира многото „хокусъ покусъ“ около поставяне диагнозата едва ли не за голѣмо достоинство на лѣкаря. Ние не сме на сжщото мнение. А това е не само наше. Нека диращия истината се справи съ новата научна литература и той ще се увѣри, че така мислятъ много автори, претендиращи да познаватъ медицината повече отъ насъ спорящитѣ. Ние бихме могли само съ нѣколко примѣри да покажемъ колко често впускането ни въ тънкости при диагностицирането спѣва навременото ефикасно лѣкуване. Много често е посочвано отъ видни автори, какъ единъ боленъ лежи дни и повече въ една болница и цѣлото време само се спори по диагнозата и се губи скъпо време по тънкоститѣ въ диагнозата — време въ което може, безъ много умувания около излишествата, да се направеше твърде много за лѣкуването на болния (вижъ д-ръ Браухле, професоро Шьоненбергъ и др.)

Но г. Д-ръ Койчевъ въ своята статия „Криза въ медицината“ ясно казва колко много сме напреднали въ точното диагностициране и колко много това диагностициране е допринесло за напредъка на терапията. Повече отъ това да доказваме не е нужно.

Ако г. Д-ръ Чолаковъ знаеше колко малко значение има познаването на едно заболяване за неговото правилно лѣкуване, той отдавна би се разочаровалъ отъ неговитѣ прецизни диагнози. Разбира се, при условия, че той е разбралъ смисъла на едно биологично общо лѣкуване. Е ли той и днесъ още истински медикъ — алопаты, вѣрно е, нему твърде много е нужно да знае името на болестъта, защото само тогава може да извади отъ графата на предстоящото заболяване съответното лѣкарство.

Само най-непросвѣтенитѣ болни днесъ казватъ: „азъ съмъ ималъ ангина, а доктора ме лѣкува за инфлуенца“. Просвѣтения боленъ никога не говори така, защото той знае, че общото биологично лѣкуване и на дветѣ болести става по единъ и сжщъ начинъ. Само алопата медикъ дава лѣкарство за сърдцето, безъ да се интересува за кожата или лѣкарство за кожата безъ да се интересува за сърдцето. Подобно нѣщо въ биологичната медицина нѣма. Лѣкува се болния организъмъ често безъ огледъ името на болестъта.

Природното лѣкуване е за лѣкаря, а не за лаика.

Това може пакъ да раздражни колегата, но ние не можемъ да му помогнемъ, защото истината е тази.

Но... единъ Куриозъ.

Въ всички свои писания г. Д-ръ Чолаковъ твърдеше, че поставянето на диагнозата е сложна и мъчна работа и не е лъжица за устата на лаика.

Но ето, че той скоро следъ това се самоотрича: Въ единъ отъ броеветъ на природенъ лѣкаръ описахме излѣкуването на единъ аптекаръ, чийто диагноза не бѣше поставена нито отъ многого лѣкари гледали го, нито отъ нѣколкото Букурешки професори. Безъ точната диагноза да бѣше и намъ ясна, проведохме кунелѣчението и за три седмици получихме пълно оздравяване. Следъ като г. Д-ръ Чолаковъ прочелъ това, веднага се провиква въ сп. „Лѣтолиси“ че диагнозата му била „психоневроза“. И представете си, докато диагностицирането бѣше толкова сложна, мъчна работа, отведнажъ стана толкова просто нѣщо, че само отъ едно прочитане описанието, диагнозата стана ясна. А че психоневроза е само една приказка нищо не значеща и че въ този кошъ се хвърля много, това не го вълнува.

Две важни признания

Следъ най-непристойно иронизиране на всичко що е въ връзка съ природното лѣкуване, г. Д-ръ Чолаковъ благоволи да признае, че

само нѣколко лѣкарства били истински лѣчебни

Не ни каза обаче, какво търсятъ стотици и стотици специалитети на пазаря, пакоститъ които тѣ нанасятъ на народното здраве и кой и какво е правилъ досега за да ограничи този дъждъ отъ *нелѣкуващи* лѣкарства.

Г. Д-ръ Чолаковъ ни направи още едно публично признание. Той каза, че днесъ лѣкаря се е обърналъ на *автоматъ да пише рецепти*.

Защо приема на литературата по природно лѣкуване е голѣмъ?

Сърдечниятъ приемъ който намѣри книжнината по биологичното лѣкуване изглежда е раздражилъ твърде много колегата. Той си позволи да нарече всички, които сж прегърнали тази литература „невротичи“, „некултурни“ па били тѣ и висши цивилни и военни. Това, каза той, показва само колко слабо културни сж всичкитъ тѣ (удобрилитъ природолѣчебната литература) па били тѣ и вишести. Колегата не ни каза само признакъ на какво е суеверието и слѣпотата съ

Избѣгвайте крайноститъ и фанатизма.

която хората днесъ гълтатъ безъ да мислятъ, всичко що лѣкарствения капиталъ хвърля на пазаря. Споредъ нашия противникъ това е сигурно признакъ на „култура“ и „бистъръ умъ“!

На всичко това ние отговаряме: Литературата по природно лѣкуване намира широкъ приемъ срѣдъ бѣдни и богати прости и учени, само затова, защото захищаваната отъ него алопатия изигра и последнитѣ си козове. Тя не задоволи лѣкаря и той я напуска. Тя не задоволи болнитѣ затова тѣ дирятъ новото, реформираното лѣчебно изкуство, което иде.

Правиятъ като конецъ грѣбнакъ е нормаленъ.

Всѣко друго отклонение отъ тази норма е аномалия. Така твърди природолѣчението. Г. Д-ръ Чолаковъ намѣрилъ даже и тукъ материалъ да се надсмива, като казва грѣбнака не е правъ като конецъ, а на извивки. Отъ това личало, че сме нѣмали анатомически познания!

Не бихме се даже и спирали на тѣзи глупости, ако да не желяехме да разбулимъ една умишлена машинация за да се заблудятъ слушателитѣ. Вѣрно е, грѣбнака не е правъ като конецъ гледанъ отъ страни. Ами любезний г. Д-ръ Чолаковъ я гледайте грѣбнака изотзадъ и вижте дали той не е правъ като конецъ. Вие сте училищень лѣкаръ и служебно оглеждате деформациитѣ на детския грѣбнакъ. И за да се увѣрите въ истинското положение, вие заставате отзадъ на детето, привеждате го малко напредъ и гледате дали грѣбнака е правъ като конецъ или има изкривяване на лѣво или дѣсно. Какъ тогава си позволявате да обиждате равнитѣ на себе себе си и да ги обвинявате въ липса на анатомически познания? Ние сме достатъчно внимателни къмъ Васъ и не Ви обвиняваме въ липса на тѣзи елементарни знания, а направо въ недоброе съвестностъ. Защото Вие умишлено изопачавате казвани и писани отъ насъ нѣща.

Сж ли циреитѣ очистителни образования?

Г-нь Д-ръ Чолаковъ намѣри основание да иронизира и твърдението ни, че циреитѣ сж очистителни реакции. За Бога кажете ни какви срѣдства има човѣкъ на разположение за да защити истината срещу единъ противникъ, който си е поставилъ за цель да оплюе всичко що е въ връзка и въ защита на тази истина. Банални истини, доказани многократно научно той отрича изъ основа само защото били поставени въ литературата по природно лѣкуване. И най-невежия днесъ знае, че циреитѣ чистятъ тѣлото. Берлинския лѣкаръ Д-ръ Браухле въ своя трудъ говори достатъчно убедително въ полза на това схващане за да е излишно по нататъшното спорене.

На друго мѣсто ние казваме, единъ измежду многото случаи, които показватъ каква очистителна роля играятъ ци-

Следъ тежка работа не сѣдай изпотенъ на сѣнка.

реитъ и какъ често безъ тѣхното избухване оздравяването е невъзможно. Ние молимъ читателя да се справи съ казаното на страница 106 кждето описваме една душевно болна г-ца следъ потискащо лѣкуванъ тифусъ и нейното оздравяване ед-ва следъ като избиха достатъчно много циреи. А такива случаи би могло да се наброятъ много.

Познаване механизма на болестята и неговото правилно тълкувание като предварително условия за правилно лѣкуване

Въ неловката защита на своето, г. Д-ръ Чолаковъ се позова на единъ принципъ легналъ въ основата на природолѣчебния градежъ. Мъчейки се да оспори правото на нелѣкари да се занимаватъ съ лѣкуване, той наблегна на това, че само лѣкаря може да познава механизма на болестята, следователно само той може да лѣкува.

По начало това схващане е право. Обаче, тъкмо своеволното схващане и тълкувание на болестния механизъмъ е и първопричината за разцѣпването на лѣкарския свѣтъ на алопати, хомѳопати, природолѣчителите и др.

Споредъ алопати, следователно и споредъ г. Д-ръ Чолаковъ отъ Русе, механизма на болестята се разбира и тълкува приблизително така: Заболѣлия организмъ *се спохожда* (отъ кжде?) отъ температура, той страда отъ огъня. Последниятъ е необикновенъ за картината на здравето. Извода гласи, че тази проява е паталогична (ненормална). Премахването, изпѣждането (ако можеше нѣкакъ) на температурата ще освободи картината отъ необикновената проява (огъня) и „нормалното“ ще си дойде. Болниятъ получи *изривъ* нѣкакъта. Отъ гдѣ, какъ защо съ каква мисия, това не интересува г. д-ръ Чолакова. Извода гласи че съ потискащи изрива лѣкарства той трѣбва да бжде *проионенъ* (разбира се навжтре). Щомъ нѣмъ изрива, „нормалната“ картина се възстанови, г. докторътъ доволенъ. А че има разлика дали изрива се изгуби чрезъ изтрѣгването му навънъ или вкарването (втикването) му навжтре, това е безъ значение за печелящата лѣкарствена индустрия. Болниятъ има кашлица и хрчки. Това е паталогично (ненормално) за здравата картина. Извода гласи, че съ коденъ и темъ подобнитѣ упойтелни лѣкарства ще парализираме, или центъра, или периферията на механизма (инсталацията) за кашляне. Кашлянето ще спре, „нормалната“ картина се възстанови г. докторътъ е доволенъ. Ама че тази кашлица е естественъ отбранителенъ актъ за изхвърляне на непренадлежащи къмъ нормата нѣща изъ дробовѣтъ или коя да е частъ на дихателния апаратъ, това не интересува правомѣющия авторитетъ. Нѣщо повече даже, той дава разрохвачщи хрзчкигѣ лѣкарства но ги смезва и съ потискащи каш-

Работата на нивата е полезна за здравето.

лицата упоителни. Защо разхоква хрочките и същевременно потиска акта за тѣхното изхвърляне, този въпросъ нито се задава, нито се позволява да се постави.

Всѣка реакция и оспорване на една несъстоятелна акция се таксува като подбиване „авторитета“ на медицината, „застрашаване“ на народното здраве и пр. глупости.

И така, въ този редъ на разсъждения, точно така се разбира механизма на болестта отъ г. г. противниците ни.

Обаче на това схващане механизма на болестта се противопоставя *биологичното разбиране въ медицината*. То пъкъ се роди отъ не лѣкаря, отъ лаика, отъ практика, комуто г. Дръ Чолаковъ успорва по начало правото да лѣкува.

И ето разликата между двата механизма:

Болниятъ получи температура. Природниятъ лѣкаръ не смѣта че тя е ненормална, а я има като целесъобразна, смислена за *нормална* при *ненормалнитѣ* условия вътрѣ въ организма. Извода разбира се е тъкмо противенъ на този отъ алопатична страна. Температурата не се потиска, а се поущрява и се подкрепява за да довърши възложената ѝ работа — оздравяването на болния (*нормализиране на ненормалното въ него*). Болниятъ има изривъ. Извода на биологично мислящия гласи че чрезъ изриването природата дири и успѣва да изхвърли отпадаци, отрови, чужди вещества (или както щемъ да ги нарече) отъ вътрешността навънъ и така ги направи безопасни. Никакво потискане чрезъ потискащи лѣкарства. Тъкмо противното: усиление излжчването чрезъ усилено изриване, изпотяване, клистиране и намаляване образуването на нови отрови, отпадаци, чужди вещества (чрезъ гладуване, суровоядене или друга подходяща форма на диетолѣчението). И найсетне третата възможностъ: Болниятъ има кашлица съ или безъ хрочки (едното видимо, другото невидимо, но все изхвърляне на нѣщо). Извода гласи, че акта на кашлянето, възпроизведенъ отъ специално за целта изграденъ механизъмъ (центъръ на кашлянето и т. н.) е смисленъ, целесъобразенъ нормаленъ за момента, следователно никакво потискане съ лѣкарства. Тъкмо противното: улесняване, увеличаване, вътрешно пречистване посредствомъ най-подходящитѣ приложения; действуващи физиологично, непротиворечещи на биологичнитѣ закони на живота, природни приложения. Пречистването стана, кашлицата, подкрепена отъ практика лѣчитель, завърши успѣшно работата си и *изчезна отсамосебе си*.

Его драги г. Дръ Чолаковъ, че разликата се състои тъкмо въ различното тълкуване на болестния механизъмъ, когато нешколуванитѣ медицински правилно тълкуватъ, а тѣхнитѣ противници неправилно преценяватъ.

И много други примѣри съ органното алопатично лѣкуване и неговата нецелесъобразностъ, бихме могли да наведемъ

и покажемъ кжде се крие основния мотивъ за тъй несимпатичното разцепление на медицинския свѣтъ на лагери.

Рационално и симптомно лѣкуване

Днескашното алопатично лѣкуване си е извоювало историческото название *симптоматично медициниране* и му се успорва какъвто и да е елементъ на радикално повлияване болестъта. Имайки предвидъ това, г. Д-ръ Чолаковъ се опита да демонстрира, че покрай симптоматичното лѣкуване алопатията прилага и „рационалното“. И за да покаже това, той ни преведе единъ нескопосанъ примѣръ, който не е нищо друго освенъ единъ *медицински абсуртъ*:

— Имаме единъ боленъ съ слабо сърдце. Слабото кръводвижение причинило подуване на черния дробъ. Чернодробния кръвооборотъ е въ застою. Всѣко лѣкарство за сърдцето дадено презъ устата нѣма да даде желания резултатъ, защото ще трѣбва да мине презъ черния дробъ, кждето кръво застою ще попречи за пълното му и навременно отиване до сърдцето, затова въ такива случаи *медицинтъ прибява до „рационално“ лѣкуване* като дава лѣкарството не презъ устата, а чрезъ инжекция — възможно направо въ кръвта. Така лѣкарството ще стигне чрезъ заобикаляне на черния дробъ до сърдцето и тамъ ще упражни своето усиливащо действие—.

Процитираното описание е разправено отъ г. Д-ръ Чолаковъ въ сказката му въ Варна.

Да видимъ сега дали това е наистина „рационално“ лѣкуване или пъкъ една медицинска безмислица. По всичко личи, че нашиятъ критикъ не можа да направи разграничението между симптоматично и рационално лѣчение. Споредъ него рационалното лѣкуване като че ли се състои въ по бързото и пълно повлияване на даденъ симптомъ, а симптоматичното лѣкуване е бавното, непълно повлияване на сщия болестенъ симптомъ. Зщото въ една и въ другия случай действието е *чисто симптоматично*, нѣмащо нищо общо съ радикалното, рационално повлияване на болестъта. Въ една случай чрезъ лѣкарство презъ устата, а въ втория съ лѣкарство чрезъ инжектиране, ние премахнахме единъ болестенъ симптомъ (кървозастоя). Или ако г. Д-ръ Чолаковъ не е съгласенъ съ това, че кървозастоя е единъ симптомъ и нищо друго, тогава той нѣмаше да нарича даването презъ устата, „симптоматично“ а сщата свършена работа чрезъ инжектиране — „рационално“. Значи въ една и другия неговъ случай бихме имали „рационално“ лѣкуване. Въ действителность едното и другото е чисто симптоматично действуване (не лѣкуване). То е типично *органно лѣкуване* което е и най-големия дефектъ въ днескашното лѣчебно изкуство и изоставянето му е на дневенъ редъ. Скоро, много скоро това органно медициниране ще бжде за-

Не губи времето си въ кръчми и кафенета.

менено съ *общото, конституционно, биологично лѣкуване*. А само това е истинско *рационално и радикално*. Рационално лѣкуване въ този случай ще имаме само тогава, когато се подложи на правилно третиране кожата, кръводвижението отъ периферията по чисто физикаленъ пѣтъ, повлияването на кръвта и тѣлеснитѣ сокове по пѣтя на глада, суровояденето и другитѣ форми на диетотерапията и т. н. Въ никой случай не може да се нарече едно симптоматично временно повлияване на сърдцето „рационално“. Колкото се отнася до „*шибането*“ на сърдцето съ цель да го предизвикаме къмъ усилена работа, то си остава изнасилване, изнудване на единъ органъ, чийто функция се ускорява временно, но което нѣма нищо общо съ радикалното повлияване на цѣлостната природа на организма. И днесъ при становището на медицинската наука да се твърди противното е повече отъ назадничавствъ. За това отдавна е писалъ г. Д-ръ Ефремовъ въ „Добро здраве“ подъ заглавие „Не шибай сърдцето“.

Но не само инжектирането препоръчано като „рационално“ лѣчение въ дадения случай е медицинска несъстоятелностъ. Въпросътъ за инжектирането на лѣчебнитѣ срдства е поставенъ вече въ нова фаза. Понеже вкараното чрезъ инъекция лѣкарство заобикаля обезотровителнитѣ органи на тѣлото (черния дробъ) и дава за късо време голѣма концентрация въ кръвта то опасността отъ това е голѣма.

Това вкарване на лѣкарствата направо въ кръвта се оказва *противобиологично и вредно*.

Въ научното лѣкарско списание D. M. W. брой 1 година 1926 нѣколко автори (Хиршъ, Хандовски, Ханзликъ) взематъ ясно становище противъ инжектиранията въобще.

Въ единъ отъ брѣветѣ на сп. „Природенъ лѣкаръ“ ние процитирахме мненията на други автори, които нарѣкоха инжектирането „*противобиологично и опасно*“.

Мѣстото не позволява, да прибавяме още безброй доказателства противъ безсмисления „*примѣръ*“ на нашия противникъ.

Вредата отъ салициловитѣ лѣкарства се признава.

Честно, обективно, просто невероятно — г. Д-ръ Чолаковъ си призна, че салициловитѣ лѣкарства сж наистина вредни за сърдцето и нервитѣ. Къмъ това ние нѣма какво да прибавимъ. Питаме само, какво е направилъ до сега г. коллегата за да направи тѣзи вреди достойние на обществото и го предпази отъ безразборното консумиране на вреднитѣ лѣкарства. Има ли читателя представа за количеството на салициловитѣ лѣкарства, които лѣкарствения капиталъ хвърля на пазаря и тѣхната консумация. Кой се е опиталъ поне да разбули предъ обществото, че повече отъ новоизлизациитѣ лѣ-

Държи устата винаги затворена.

карства въ основата си сж пакъ салицилови съединения и носятъ само за маска ново име! Кой направи опитъ да спести милиони грешни български левове отъ износъ и да ги запази за българското стопанство. Ние ланимъ г. Д-ръ Чолаковъ да направи нѣщо въ това направление, ако наистина народното здраве му е присърдце.

Научната недоказаностъ не е още основание за практическото отричане на много лѣчебни сръбства.

Най-любимия козъ, но сжщевременно най-неоснователния, е твърдението на противниците ни, че много работи въ естественото лѣкуване били научно още недоказани. Днесъ малко останаха научно неуясненитѣ приложения, но все пакъ тѣ си оставатъ практически ненадминати. Тукъ г. Д-ръ Чолаковъ прави едно *велико признание*. Той признава, че топлинѣ приложения махали бързо силнитѣ болки, но какъ ставало това науката не била още установила. Разбира се това не ни пречи да признаемъ това ефикасно действие и да го използваме въ лѣчебната си практика. А за практиката на лѣкаря и страдащитѣ е по-важно какво на практика ни дава едно приложение, а не какви фокуси сж правени до сега съ него.¹⁾

Истината за серумното лѣчение

Наистина „гордостъта“ на алопатията днесъ е серолѣчението. Смѣта се че дифтерита, бѣса, тетануса и др. болести днесъ сж победени чрезъ серумитѣ. Основавайки се на това обаяние, г. Д-ръ Чолаковъ, гордо, самоувѣрено заяви за чудесата на медицината чрезъ серумитѣ. Съ единъ замахъ той спаси алопатията отъ напора на новото, срази противниците си. За голѣме съжаление въпросътъ стои малко по-иниче.

За да не бждемъ кризо разбрани, а следъ това и обвинени, заявяваме, че днесъ за нашитѣ условия, при нашата култура и пр. ние не си позволяваме да убеждаваме българското общество въ каквото и да е. Ние съветваме нашитѣ читатели въ всички подобни случаи да прибѣгватъ къмъ серолѣчението, а и самитѣ ние въ практиката си подлагаме болнитѣ си на серолѣчението. Защото ако отъ два дифтеритни случаи лѣкувани отъ насъ по природолѣчението единъ почине ние сме сигурно въ затвора. Ако сбзче отъ лѣкувани съ инъекции умратъ и двамата, намъ никой нѣма да направи даже и упрѣкъ нѣкакъвъ.

Обаче работата не се свършва съ тоза. Ние сме на мнение, че обществото може и трѣбва да знае и спороветѣ по този въпросъ.

¹⁾ Нека не се забравя че още въ 1859 година Либермайстеръ, а въ по-ново време и Фурстенбергъ сж правили много научни изследвания по този въпросъ (в. „Природенъ лѣкаръ“ год. кн. II. 9-10).

Дишай само презъ носа, а не презъ устата.

Въ Берлинъ има единъ старъ лѣкаръ, когото г. Д-ръ Чолаковъ на всѣкъжде нарича „лаикъ“ и поставя наредъ съ Куне и др. Този лѣкаръ се казва *Д-ръ Виншъ*, когото познава г. Д-ръ Н. Станчевъ и когото той твърде уважава. Г. Д-ръ Виншъ е писалъ най-много работи противъ серумното лѣчение. Напоследъкъ между него и единъ професоръ . . се води единъ наученъ споръ когото имаме отпечатанъ и е на разположение на интересувашитѣ. Въ нашата книжка „криза въ медицината“ сме посочили нѣколко данни по научното успорване на това лѣчение.

Професоръ Бунге и др. автори сж правили достатъчно много опити съ резултати въ полза на усъмняване на серолѣчението, за да ни се позволи да не възприемемъ слѣпоту му въвеждане.

Най-сетне даже и да приемемъ, че серолѣчението е на мѣсто, което както всѣки може да види, се успорва отъ много автори, болеститѣ при които то намира приложение сж толкова малко, че практически, неговото прилагане не прави природолѣчението излишно.

Но нима лѣчебното изкуство се състои само въ възможността ни да повлияемъ благотворно единични болести чрезъ разнитѣ серуми, та да виждаме въ тѣхната защита защитата и на алопатията изцѣло? Разбира се че не.

Преди нѣколко години Дирекцията на Народното здраве издаде едно окръжно, въ което, като констатира чести заболѣвания отъ бѣсъ, въпрѣки навремено лѣкуване, препоръчва специално *природно лѣкуване* на ухапанитѣ мѣста чрезъ горещи бани, налагания и други. Щомъ едно природно лѣкуване може да допринесе нѣщо при ухапанитѣ и лѣкувани съ инъекции, защо да не е въ състояние да стори сжщото и безъ специалното лѣчение. Това окръжно показва поне, че противобѣсното лѣчение самò не е винаги въ състояние да предотврати побѣсняването.

Казахме и повтаряме, че задачата ни съ тѣзи нѣколко реда не е да отклонимъ отъ специалнитѣ лѣчения, а да направимъ достояние на читателитѣ, че и тѣ се успорватъ и не е изключена възможността, скоро да бждатъ обявени като несъстоятелни, както много други лѣчебни сръдства. Нека имаме търпение да дочакаме края на спора. Дано той бжде въ полза на серумната терапия. И ние ще се радваме.

Сифилиса и природолѣчението

Особено страшно звучи за нашитѣ противници всѣки намѣкъ, че салаарзановото лѣчение не е нито невинно нито радикално и абсолютно положително. Никой умъ като че ли не може да си предстаи трегирание или оздравяване на сифилисъ по чисто базилкарственитѣ, биологични методи.

Исправи се, не стой приведенъ.

И тукъ ние не искаме да налагаме метода при тази болестъ. И тукъ препоръчваме на пострадалитѣ да се държатъ въ салварзановото лѣчение. Обаче желаемъ, въ тѣхенъ интересъ, да се държатъ не слѣпо. Защото авторитѣ които оспорватъ изцѣло или отчасти, или се страхуватъ отъ неговитѣ вреди сж толкова много, че се налага, въ интересъ на народното здраве, да направимъ публично достойние спора и липсата на единомудрие срѣдъ медицинския свѣтъ по този въпросъ.

Шротолѣчението е толкова известно като специфично проивосифилистично лѣчение, че е търпимо поне подозирането на възможността и тази болестъ да бжде лѣкувана неспецифично. Д-ръ Браухле въ своя новъ наученъ трудъ ясно и недвусмислено ни сочи, че неспецифичното лѣкуване на сифилиса е резултатно даже и тамъ, където специфичното не е дало резултатъ. Но подробности по този въпросъ и то въ полза на неспецифичното лѣчение, всѣки лѣкаръ може да намѣри въ книгата „салварзанъ, живакъ или природолѣчение“ отъ Д-ръ Зилберъ. Тамъ сж ангажирани имената на толкова много именити автори, че едва ли би се поколебалъ човѣкъ да имъ симпатизира поне, ако не да ги повѣрва напълно. Много автори твърдятъ даже, че отъ въвеждането на салварзановото лѣчение вънкашнитѣ прояви наистина се потиснаха и изчезнаха, но затова пъкъ вътрешнитѣ поражения сж увеличиха.

Колко много болни има които сж провели салварзановото лѣчение на време и правилно и все пакъ въ послѣдствие получаватъ сегнешнитѣ поражения на сифилиса. Колко много пъкъ болни има, които не сж правили никакво лѣчение, нито природно даже, и при все това остаряватъ безъ сегнешни поражения на болестъта. Колко болни има които, при лѣкуването, заболяватъ по-леко или по-тежко отъ остри или хронически вреди на салварзана.

Освенъ казанитѣ две книги ние сочимъ и научното списание „Хипократесъ“ отъ 1935 година книга 24, страница 901. Справете се още съ год. IV, кн. 6 стр. 88, год. VI, кн. 10 стр. 158, а и год. VII, кн. 1 стр. 10 на природенъ лѣкаръ. Освенъ това да се прочете съответната глава на научния голѣмъ трудъ на Д-ръ Браухле „ханабухъ деръ натурхайлкунде“. Повече да се занимаваме ние тукъ е излишно. Отъ горнитѣ източници може всѣки да извлече повече или по-малко поука.

Но ние питаме кога единъ боленъ отъ тази болестъ ще бжде по сигуренъ зз бждещето си. Когато се подложи само на салварзановото лѣчение и скръсти ржце, или когато, покрай него лѣчение, прозеде нѣколко курса на регенериращо, неспецифично, биологично лѣчение. Разбира се въ втория случай. Но щомъ едно биологично, неспецифично лѣчение е въ състояние да увеличи шанса за оздравяване при специфич-

ното лѣчение, защо да му отречемъ лѣчебната сила при самостоятелно прилагане. И тъкмо то е една отъ лошитѣ страни на специфичното лѣчение — че болнитѣ, слѣпо вѣрващи на него, не правятъ нищо друго за оздравяването си.

Но даже и да приемемъ безупречността на това лѣчение, то се отнася до една единствена болестъ, а плеадата други болести оставатъ пакъ безъ рационално лѣчение. И тукъ природолѣчението не може да бѣде заменено съ нищо друго.

Запитанъ професоръ Шьоненбергеръ по този въпросъ ни даде следния отговоръ: „Ако се касае до единъ развратникъ боленъ ще го подложите на салварзановото енергично лѣчение да потушите вънкашнитѣ прилепчиви прояви на болестъта и да го направите безопасенъ за другитѣ. Ако ли имате работа съ случайно пострадалъ боленъ, тогава ще го водете въ пѣтя на неспецифичното лѣчение“.

Лѣкарствата били отрови, по прецизно дозирани били безопасни.

Така твърдятъ нашитѣ противници, когато се сочатъ вредитѣ отъ лѣкарствата. Това, разбира се е много наивна зашита. Преди всичко вредата имъ като отрова (непосредствено или посредствено) е половината отъ тѣхната вреда. Найголъмата вреда тѣ упражняватъ като *потискащи болестнитѣ прояви* и като спъватъ окончателното ликвидиране съ болестното състояние.

Но ние днесъ не познаваме нито едно химическо лѣкарство, за което да можемъ да кажемъ, че нѣма *странично* (нежелано, вредно) *действие*. После не трѣбва да се забравя, че когато се говори за дозирано и „безопасно“ лѣкарство, става дума, че нѣма да причини акутно, внезапно отравяне. Това е и по-малко лошото овреждане съ лѣкарствата. Въ такъвъ случай болниятъ и неговитѣ блиски хвърлятъ веднага лѣкарството. Тежкото увреждане отъ лѣкарствата е *бавното, провлеченото, невидимото, но сигурно тровене* на живигѣ клетки.

Въ оправдание на вредността противницитѣ ни подчертаватъ, че при даване на лѣкарствата се *избирали подходящитѣ моменти за тѣхното даване*. Това е обаче само на теория. На практика не става нищо подобно, защото никога (съ рѣдки изключения) не е и нужно. Когато ще става дума за противотемпературнитѣ лѣкарства тѣ се даватъ редовно. Подкрепващи сърдцето лѣкарства се даватъ отначало до край на болестъта. Противокашлячни лѣкарства се даватъ винаги когато имаме кашлица. Противозпотителни — винаги когато имаме изпотяване. Противонзривни — винаги когато имаме кожни изрѣви и т. н. За нѣкакви особено подбиране на нѣкакви несъществуващи моменти азъ поне не съмъ чувалъ (поне не въ смисъла въ който г. Дръ Чолаковъ направи опитъ да го подчертае).

Свѣта е на провала — работи за неговото облагородяване.

Но противъ това твърдение говори още и факта, че всѣки лъкаръ усвоява манипулирането съ нѣколко лъкарства и винаги работи съ тѣхъ. Къмъ други прискрипции той рѣдко прибѣгва. Затова и въ много аптеки ще намѣрите прискрипциитѣ на нѣкои лъкари съ голѣма клиентела готови приготвени и при идване на болния хапчетата се даватъ вече готови.

Ами при специалитетитѣ, които се произвеждатъ безъ „особенитѣ Ви моменти“. Тѣхното масово употрѣбяване не доказва ли, че не се подбиратъ никиваи моменти при даване на лъкарствата. Нещо повече даже — не се държи смѣтка и за индивидуалнитѣ особености на болнитѣ, което е голѣмъ грѣхъ.

Разбира се всичко това което описваме въ защита на нашето схващане не става защото лъкаря гледа немарливо на доверилия му се боленъ, а просто защото естеството на рецептирането, което е вече единъ „автоматизъмъ“ (Д-ръ Чолаковъ) е такова, че ако умишлено не извърташъ и изменяшъ по други съображения, интереситѣ на болния се задозоляватъ именно при казаното еднообразие съ нѣколко по-обикновени лъкарства. Вижъ въ „Аптекарска защита“ бр. 4, год. 1937 — статия противъ специалитетитѣ.

Но за вредата отъ лъкарствата се е писало, а и сега пише толкова много по разни поводи и подъ разни форми, че едва ли е нужно тукъ специално да се спираме по-подробно.

На интересувацитѣ се обръщаме вниманието върху писаното отъ насъ въ годинитѣ III, IV, VI на нашето списание „Природенъ лъкаръ“.

Точната диагноза

Като предварително условие за правилно лѣкуване.

Днесъ се смѣта, че медицината е направила небивалъ успѣхъ въ поставяне точнитѣ диагнози. Това е и до известна степенъ вѣрно. И ако наистина правилно поставената диагноза прави толкова прецизно и лѣкуването, би следвало, че и лѣчебната частъ на медицината ще е на завидна висота. Фактически тази аналогия не се потвърждава. Ако и да приемемъ диагностицирането за действително усъвършенствувано, трѣбва да признаемъ и това, че въ лѣчебната си частъ медицината не е направила значителенъ успѣхъ. Това малцина биха си позволили да отричатъ. То показва само, че точната диагноза не притежава приписваното ѝ значение за правилното лѣкуване. Това се твърди отъ всички лъкари и професори минали на страната на биологичната медицина. Нѣщо повече даже: нѣкои автори намиратъ, че впускането ни въ тънкости въ диагностицирането е често отъ вреда за навременното и правилно лѣкуване. Това мнение сме често изказвали и другъ пѣтъ и то често служи на г. Д-ръ Чолаковъ да иро-

Не забравяй че има гладни, голи и боси.

нирзира, безъ и да подозира, че то е установена истина отъ автори стоящи значително по високо както отъ насъ, така и отъ него.

Но дали въобще въ поставянето на диагнозитѣ сме толкова напредѣ? Мнозина успорватъ и това постижение на медицината. Най-добре обосновано отричане намираме въ споменатата вече статия на софийския лѣкаръ г. Д-ръ Н. Койчевъ. И ако приемемъ че и въ диагностицирането медицината е твърде назадъ, тогава логически следва, че и въ лѣкуването сме още недоусъвършенствавали защото, споредъ г. Д-ръ Чолаковъ неточностъ въ диагнозата значи и невъзможно правилно, резултатно лѣкуване.

Въ заключение ние само ще подчертаемъ, че много често, безъ особена прецизностъ въ диагнозата, се провежда правилно, резултатно лѣкуване.

За хирургията

Една отъ заравитѣ позиции на нашитѣ противници е хирургията. Това е и най-положителния браншъ въ медицината. Трѣбва да подчертаемъ обаче, че природното лѣкуване не е противъ операциитѣ. Строго научно показани, операциитѣ се прилагатъ и отъ природолѣчението. Упрецитѣ хвърляни по този пунктъ сж само за по-силна уязвимостъ.

Обаче хирургията въ практиката не е хирургията подъ лупага на строгата наука. Независимо отъ това, че тя и като наука е твърде неположителна. Д-ръ Ервинъ Ликъ ни дава следния примѣръ: Боленъ страдащъ отъ спадане на коремнитѣ органи отива при известенъ хирургъ. Лѣкарътъ му казва че спадането се дължи на много широкитѣ коремни покривки и предлага тѣхното оперативно стесняване. Сжшиятъ боленъ отива при другъ, още по-известенъ хирургъ. Той твърди пѣчь, че спадането се дължи на много тѣсни коремни покривки и предлага тѣхното разширяване. И това наричатъ нѣкои екзактна наука, казва Ликъ. Варненския лѣкаръ Д-ръ Ж, самъ твърди че половината отъ опериранитѣ за апандиситъ сж съ здравъ апендиксъ. Д-ръ М въ, добъръ известенъ хирургъ, изнесе даже специална сказка, въ която потвърди въ каква безпжтица се намира оперативното лѣкуване на стомашна язва. А Д-ръ Т. Ю. К. и днесъ е на мнение че „медицината е въ задънена улица.“

Прекалено многото опериране, безъ строгъ подборъ, никой не може да отрече. И днесъ интернититѣ съ мъка изтрѣгватъ изъ ржцетѣ на хирурзитѣ много болести, които биха могли да се лѣкуватъ по консервативенъ начинъ, а и днесъ още сж обектъ на масово рѣзание. Такъвъ е случаятъ съ апандисита Кой смѣе да говори днесъ за това да не се

оперира при апандиситъ. А науката отдавна казва, че както всички други възпаления, така и това на апендикса, може и трѣбва да се лѣкува консервативно. Изключения, кждето оперирането се налага, има, но тѣ не отричатъ правилото.¹⁾

Били признавали физикалното лѣчение

Виждайки, че да се отрича природното лѣкуване изцѣло е абсуртъ на който малцина биха вѣрвали, г. Д-ръ Чолаковъ направи единъ голѣмъ завой къмъ края на сказките си, като каза, че тѣ признавали физикалното лѣчение. На това нѣма какво да отговаряме много.

Кой отъ кого заимствува

Завоя който нашия противникъ направи биде усиленъ още и съ смѣшното му твърдение, че това природно лѣкуване, което е научно издържано, било заимствувано отъ официалната медицина. Разбира се нищо подобно. Всичко що алопатията прилага до днесъ отъ природолѣчението е заимствувано отъ последното. Покойниятъ г. Д-ръ Тодоровъ, когато противникитѣ ни често цигиратъ въ своя полза, въ цѣла своя книга сж мѣче да докаже, че повечето лѣчебни сръдства на медицината сж взети отъ народната медицина. Явно е, че истината се крие.

Полицейщината въ помощъ на Д-ръ К. Чолаковъ

Дбубая между насъ продължи твърде дълго време. Съ всички сили на знания и таланти г. Д-ръ Чолаковъ прави опитъ да смаже надигащето се ново лѣчебно изкуство. Но не му се удаде по пѣтя на мирния, строго наученъ споръ. Колкото повече го атакува, толкова повече то расте и толкова повече лѣкари се заинтересуваха отъ него.

Нѣмайки изгледи да побѣди въ тази борба, той веднага измѣня тактиката. Въ специална статия въ органа на българскитѣ лѣкари, въ който той има достъпъ да пише всички глупости и въ който ние не можемъ да направимъ нашитѣ възражения. *г. Д-ръ Чолаковъ* зове лѣкарското съсловие да вземе бързи мѣрки (разбира се полицейски). Д. Н. Здраве трѣбва веднага да се намѣси. Клоноветѣ трѣбва да обмислятъ планове за борба, а и въпросътъ за борба съ природното лѣкуване трѣбва да се постави въ дневния редъ на първия административенъ конгресъ на лѣкаритѣ! . .

Кратко и ясно. Борба съ всички сръдства. Полицията на кракы! Ама, че тукъ се води наученъ споръ въ който поли-

1) На 1. III. 1937 год. г. Д-ръ К. А. съ възмущение ми разправи, че въ едно селце на 193 души апендикса е изрѣзанъ!

Не се мълчи да се харесашъ на силния на деня.

цията не може да се мѣси, за това нашия противникъ не ще и да чува. Жестока борба и побѣда на всѣка цѣна. Той забравя обаче, че това що не гасне не се гаси. Колкото неговата безкруполна полицейщина се повече мѣси, толкова възхода е по-сигуренъ.¹⁾

Д-ръ Ив. Теодоровъ за природното лѣкуване

„Медицинскитѣ вестници се пълнятъ съ статии и реклами, съ които всѣкидневно се възхваляватъ нови цѣрове, фабриктѣ правятъ, съ имената ча професори реклами и цѣртъ се продава. Но по-голѣмата частъ отъ новитѣ лѣкове, които сж се възхвалявали миналата година, днесъ сж забравени, отхвърлени, като безполезни, а нѣкои даже, като вредителни. На колко хора стрували новитѣ лѣкове живота! . . .

...Горнитѣ редове подриватъ авторитета на лѣкаритѣ и на медицината, ще кажатъ мнозина колеги, а нѣкои даже ще ме обвинятъ въ недобросъвестностъ. . . .

...Отговорътъ ми е: истината не подравя и не може да подрови авторитета на медицината, а напротивъ, го повдига. Не е недобросъвестно, да се говори истината; убедения въ истината трѣбва да я провъзгласява съ високъ гласъ въ книги, въ статии, въ сказки, даже въ реклами. . . .

И тъй, болниче, не въ лѣкове е истината и спасението, а въ целесъобразното ползуване на естественитѣ сръдства: храна, въздухъ, слънце, вода, масажъ. Охтиката днесъ се цѣри само по този начинъ. А че нѣкои лѣкари още даватъ лѣкове при тая болестъ, само показва колко мъчно е човѣкъ да се откаже отъ навика си да предписва цѣрове. . . .

Тѣзи сръдства никога не излѣгватъ и никога не повреждатъ болния, и нервнитѣ разболявания, *имъ же число естъ лешонъ*, съ лѣкове само се влошаватъ, а лѣкувани по горѣописания начинъ, оздравятъ. Сжщо и по-голѣмата частъ отъ всичкитѣ сжществуваващи болести. Презъ 1887 год. въ Рахово се появиха пришки по кожата на брадата и мустацитѣ. Съ време долната частъ на лицето ми се обезобрази съвършено отъ тѣхъ. Осемъ дълги години страдахъ азъ отъ тази болестъ, обрѣщахъ се за съветъ къмъ най-видающитѣ се европейски авторитети но всичко бѣ напразно, тъй щото азъ се бѣхъ отчаялъ вече.

Презъ 1895 год. отидохъ въ Германия да изучавамъ физико-диетическото лѣчение въ санаториума на д-ръ Ламанъ²⁾

¹⁾ Научаваме се че се готвела конфискация и забрана на литературата по прир. лѣкуване. Нищо чудно! Въ нещастна България всичко е възможно. Богъ високо царъ далеко!

²⁾ Д-ръ Ламанъ е единъ отъ първитѣ природни лѣкари въ Германия и върлъ защитникъ на учението за чуждитѣ вещества.

въ течение на 2 месеца оздравѣхъ съвършено и то безъ външни и безъ вътрешни цѣрове. Тамъ видѣхъ азъ много други нещастници, които сж страдали отъ различни болести и получавали за 2—3 месеца у д-ръ Ламана безъ лѣкове такива подобрения, каквито не сж могли да получатъ при лѣчение съ лѣкове у различни професори въ течение на дълги години...

И това подобрение се достига у д-ръ Ламана съ естествени способности на лѣчение...

Много истини, се чиниха когато сж биле писани отъ менъ, смѣшани на мнозина български колеги...

Колко колеги напр. се подиграваха надъ въздушнитѣ и слънчевитѣ бани, препоръчани отъ менъ още въ 1896 год. и ги отсѣветваха на болнитѣ си. Убеденъ въ истиността на горното азъ молихъ още презъ 1904 год. общинския съветъ да ми продаде ефтино, за тая целъ мѣсто. Съвета реши да удовлетвори молбата ми. Градския инженеръ направи планъ, но тъкмо въ това време пада кметството и новия кметъ, по професия лѣкаръ, събралъ съвета и отменилъ това решение. Ни тичането ми въ София при покойния Петковъ и д-ръ Русевъ, които симпатизираха на идеята ми, не ми помогнаха. Чакахъ да падне кметство; падна то и азъ отново подадохъ заявление. Въ градския хигиенически свѣтъ, повечето г. г. колеги решили, че не бивало да ми се даде исканото мѣсто...

И така азъ само отъ моитѣ колеги претърпѣхъ фиаско.

Азъ ще добавя къмъ това, че не е далечъ вече времето, когато физико-диетическия способъ на лѣчение ще бжде първенстваващъ, а медикаментитѣ ще отстъпятъ на втори и трети планъ.

Б. Р. Драги читателю, ти виждашъ че безобразното гонение, преследване, усмиване, подиграване отъ известни срѣди не е нова и първа проява само противъ насъ.

Сжщитѣ прийоми сж били прилагани и противъ първия лѣкаръ проявилъ интересъ къмъ природното лѣкуване.

Ще дойде день, когато и ние ще получимъ извинение за нанасянитѣ ни сега оскърбления. Такава е сждбата на всѣка хувава идея! . .

Р е ц е н з и я

за сказката на д-ръ К. Чолаковъ

Общиятъ просвѣтенъ комитетъ въ Пловдивъ по неволя поднесе на будната и напредничава Пловдивска публика две изненади. Едната бѣше съ сказките на русенския училищень лѣкаръ д-ръ Кирилъ Чолаковъ: 1. „За човѣшкитѣ характери“ и 2. „Наука или природна медицина“. Втората не бѣше уредена отъ комитета, но неговата инициатива подпомогна и тя да бжде изнесена. Въ първата сказка, сказчикътъ изнесе хипотезитѣ на Кречмера, основани върху наблюдения надъ лудитѣ. И отъ тѣзи наблюдения надъ лудитѣ казаниятъ ученъ вади закони за нормалнитѣ хора. Съ заключенията на тоя ученъ, така погрѣшно извлѣчени, сказчикътъ ловко проведе своята назадничава тенденция, че всички въздържатели, толстоисти, анархисти, комунисти и пр., били „социално отвърнати“ маниаци, че дори Л. Толстой билъ такъвъ, а социално-достойни били плиткитѣ и добродушни веселяци, които петъ пари не даватъ за страданията на хората и за нѣкакви си идеали. Очевидно объркана теория, която бѣше опровергана отъ всички примѣри, съ които сказчикътъ се по мжчи да я подкрепи. Сказката предизвика ледено несъчувствие у публиката, дошла да чуе, подъ знака на комитета нѣщо напредничево и велико, а не теория нравствената и социална неподвижностъ.

Но още по-злополучни бѣха гледищата за природното лѣкуване, които г нъ д-ръ Чолаковъ благоволи да ни прочетѣ отъ издадената лани негова книжка подъ сжщото заглавие. Макаръ на всѣка крачка да се позоваваше на безличното и неопредѣлено понятие „Наука“; „науката тѣй, науката иначе“, дори до пресоляване, нито метода на разглеждането нито тезитѣ му бѣха научни. Той премълча посоченитѣ авторитети учени и богата книжина въ книгата на г. Димкова, а най-важнитѣ учения: за единство на болеститѣ, за лицезражинието, за очната диагноза и пр. премина съ самодоволенъ маниеръ. Служеше си съ явни недомислия, като: „и слънцето е отрова . . .“ лечебнитѣ кризи сж измислици“ и пр. и съ оскръбления за всички учители на природолѣчението, на чело съ „каруцаря“ Луи Куне и неговитѣ привърженици, които нарече, безъ да ги е видѣлъ, невротичи и психопати.

Съ надмѣнната наивностъ, съ която третира тоя въпросъ, сказчикътъ напомаваше знаменития онзи физикъ, отъ Парижъ, койго протестираше, че другаритѣ му отъ академията оставятъ да ги лъже „вантрологътъ“, който за пръвъ пжтъ имъ демонстрираше току-що изнамѣрения фонографъ. Другояче и не може.

Ако този своего рода ученъ човѣкъ бѣше си далъ трудъ

Направи всичко за нашето дѣло.

да потърси съчиненията на д-ръ Келога, на проф. Шьоненбергера, на професоръ Клайна, на д-ръ Вандера, д-ръ Капферера и пр. и пр., много отъ които учени се споменаватъ въ остро атакуваната книга на г. Димковъ, той не би ималъ смѣлость да се освѣтли така неблагоприятно, защото полека-лека отъ Савелъ би станалъ Павелъ. Но преди да направи това, ето го тръгналъ изъ България да се бори съ истина, която не познава. Едва ли ще има успѣхъ тоя походъ съ оржията на едно изчезващо минало.

*

Втората изненада за пловдивчани бѣха тритѣ сказки въ защита на природното лѣкуване, които държа Георги П. Шаранковъ. Младъ съ сияйно здраве — образецъ за силата на природосъобразния му животъ и лѣкуване, красоречивъ и убедителенъ, сказчикътъ завладѣ своята аудитория. Безъ да изпада въ заяждане и оскръбления, нагледно и научно, той разви учението за произхода на болеститѣ и тѣхното природно лѣкуване. Неговитѣ твърдения не оставяха недоумения, или очудване, а създаваха убеждение и формираха знание. Направи отлично впечатление това, че той бѣше деликатенъ и възпитанъ въ отношението си къмъ привърженицитѣ на отрово медицината, макаръ че отъ коренъ опроверга нейнитѣ нерадикални и вредни методи на лѣкуване.

Пловдивскитѣ граждани наистина бѣха изченадани като чуа едно следъ друго представителитѣ на два свѣта, на две нации, на две човѣчества: на безпомощното и гнѣвливо минало и на здравото и благородно бждеще. И за всѣки, който можа да чуе Шаранкова, избора между дветѣ лѣчения не може да бжде другъ, освенъ въ полза на природното лѣкуване.

Йорданъ Ковачевъ
адвокатъ и писателъ

Водолѣчебната ни баня работи зиме и лете.

Настъпилото топло време е удобно за идване въ Варна.

Съобщавайте и пращайте изрезки на всичко писано отъ други за и противъ природолѣчението.

„Здравецъ“ ще пратимъ допълнително.

Пролѣтъ дойде, почни суровояденето.

КЪМЪ ЧИТАТЕЛИТЪ

Понеже ангажирахме цѣли две книжки отъ списанието на единъ наученъ споръ, нужно е да пояснимъ защо стана това.

Отъ около две години между насъ и дръ Чолаковъ се води наученъ споръ въ връзка съ природното лѣкуване. Това стана причина да се разчелкатъ подробно нѣкои точки изъ обширната материя, чийто разглеждане за последователитѣ ни е отъ полза. Книжките трѣбва да се прочетатъ вни- телно. За читателя ще стане ясно кои сж доводитѣ на нашитѣ противници, колко несъстоятелни сж тѣ. Отъ друга страна ние даваме кратки пояснения по основнитѣ принципи на учението за естествено лѣкуване, а тѣзи зѣання сж отъ голѣ- ма полза особено за тѣзи абонати които отъ скоро следятъ литературата ни.

Затова намѣрихме за нужно и оправдано да ангажираме двойна книжка съ нашия отговоръ.

Молимъ всѣки нашъ абонатъ да предаде книжката за прочитане най малко на десетъ свои познати.

Съ това той ще събуди интересъ къмъ природното лѣкуване и въ срѣди досега чужди на революцията която става въ медицината. А съ това ще заслужи къмъ здравето на шир- китѣ народни маси.

За отдѣлно продаване имаме напечатанъ отговора въ специална брошура която струва 20 лева но се остѣпва за 10 лв. Молимъ нашитѣ приятели да се погрижатъ за нейното пласиране като стойността на книжката отъ 10 лв. се из- плаща въ пощ. марки или въ чек. сметка № 2391

Нека всѣки пласира поне по единъ екземп- ляръ отъ нашия отговоръ защото книжката на нашия про- тивникъ съ безброй нелепости прогизъ природолѣчението масово се пласира отъ противницитѣ ни съ специално съдействие на лѣкарскитѣ срѣди.

Отговорете всички съ масово пласиране на отговора ни! Пощенскитѣ разноски си задържайте. Тѣ сж за наша сметка.

Спираме изпращането на всички неотчетени

Следващата книжка ще излезе Май. Вие все още има- те време до първи май да изпратите абонамента, за да не Ви се спира списанието. Следъ първи май ще изпратиме квитанции по пощата. За да не ни оцетява е съ пощен- ски разноски и ако нѣмате намерение да осребрите квитан- цията пишете ни да не Ви пращаме квитанция и върнете всички получени до сѣга осемъ книги.

Следъ отчитането си всички ще получатъ 9 та и 10-та книжка веднага.